

ŠIFRA PROJEKTA: CR005

IME PROJEKTA: Pristupačnije i kvalitetnije obrazovanje Roma u RH

**ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA PROVEDENOG U
SKLOPU PROJEKTA**

***“PRISTUPAČNIJE I KVALITETNIJE OBRAZOVANJE ROMA U
REPUBLICI HRVATSKOJ”***

ODJEL ZA PROMICANJE KVALITETE OBRAZOVANJA
NACIONALNI CENTAR ZA VANJSKO VREDNOVANJE OBRAZOVANJA

Zagreb, kolovoz 2010.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2.CILJEVI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA.....	4
3.METODE ISTRAŽIVANJA.....	5
4.PRIKAZ PODATAKA DOBIVENIH IZ ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKOG OBRASCA.....	6
4.1. BROJ UČITELJA I ZASTUPLJENOST STRUČNOGA KADRA U ODABRANIM ŠKOLAMA.....	8
5. ANALIZA PODATAKA DOBIVENIH PROVEDBOM UPITNIKA ZA UČENIKE 4- IH I 6-IH RAZREDA	8
5.1 UPITNIK UČENICI.....	8
5.2 TEME ISPITANE UPITNIKOM ZA UČENIKE.....	11
5.2.1 Socio-ekonomski status učenika.....	11
5.2.2.Prilagodba učenika u obrazovni sustav.....	12
5.2.3. Zadovoljstvo učenika ocjenama u školi, razumijevanje predavanja nastavnika i praćenje nastave.....	13
5.2.4. Što misle učenici o odnosima u školi ?.....	15
5.2.5. Svrha obrazovanja-stavovi o školi učenika.....	16
5.2.6. Uspjeh učenika.....	18
5.2.7. Vrtić/predškola.....	19
6. ANALIZA PODATAKA DOBIVENIH PROVEDBOM UPITNIKA ZA	

RODITELJE.....	23
6.1 UPITNIK RODITELJI.....	23
6.2 TEME ISPITANE UPITNIKOM ZA RODITELJE	25
6.2.1. Socio-ekonomski status roditelja.....	25
6.2.2. Svrha obrazovanja, stavovi o školi roditelja.....	28
7. ANALIZA PODATAKA DOBIVENIH PROVEDBOM UPITNIKA ZA UČITELJE.....	30
7.1. UPITNIK UČITELJI.....	30
7. 2. TEME ISPITANE UPITNIKOM ZA UČITELJE.....	32
7.2.1. Mišljenje učitelja o uvjetima rada na nastavi.....	32
7.2.2. Stavovi učitelja prema radu u kulturno različitim razredima.....	33
7.2.3. Mišljenje učitelja o stručnom usavršavanju, savjetodavnoj podršci	36
7.2.4. Romski pomagač u nastavi.....	37
8. KRATAK PREGLED ISTRAŽIVANJA.....	38
9. PODATCI I SUDJELOVANJE NA PROJEKTU.....	39
9.1. Škole u <i>Projektu</i>.....	40
9. 2. Izrada instrumenata i razvoj metodologije.....	41
9.3. Provedba upitnika, unos i obrada podataka.....	42
9.4. Analiza rezultata i priprema Izvještaja.....	42

1. UVOD

Opći cilj istraživanja provedenoga u sklopu projekta „Pristupačnije i kvalitetnije obrazovanje Roma“ je nastaviti smanjivati obrazovnu isključenost Roma na državnoj razini. U skladu s ciljem istraživanja ispitana je procjena prilagodbe u obrazovni sustav i obrazovna uključenost/isključenost romske djece. Istraživanje se bavilo ispitivanjem ¹učenika o praćenju i razumijevanju nastave, te njihova mišljenja o odnosima u školi. Ispitani su i njihovi opći stavovi prema školi odnosno kroz pažljivo osmišljena pitanja pokušalo se doznati što za učenike predstavlja obrazovanje. U ispitivanje su uključeni i roditelji ispitanih učenika te učitelji škola u kojima je provedeno istraživanje kako bi se dobila šira perspektiva navedene problematike. Osnovna ideja istraživanja je prepoznavanje ključnih problema u obrazovanju romske djece, ali i definiranje smjernice za daljnja istraživanja.

2. CILJEVI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Opći cilj: nastaviti smanjivati obrazovnu isključenost Roma na državnoj razini

Specifični ciljevi projekta su:

1. Procjena kvalitete obrazovanja romske djece
2. Ispitivanje obrazovne uključenosti/isključenosti romske djece

Prema rezultatima istraživanja ne mogu se izvesti zaključci koji bi se mogli generalizirati na opće stanje obrazovne uključenosti/isključenosti romske djece u Republici Hrvatskoj. Rezultati istraživanja se prvenstveno odnose na škole u kojima je ono provedeno. Uzorak je prigodan te rezultati nisu reprezentativni.

¹ Svi su termini koji se rabe u ovome izvještaju u muškom rodu neutralni i odnose se na osobe muškoga i ženskoga spola

3. Razviti sustav praćenja integracije i obrazovnih postignuća romske djece

Istraživanje je u potpunosti ostvarilo osnovnu ideju projekta. Iz dobivenih podataka i detaljnih analiza proizlaze smjernice za osmišljavanje i razvijanje sustava pomoću kojega će se sistematizirati i sustavno pratiti integracija te obrazovna postignuća romske djece.

3. METODE ISTRAŽIVANJA

Istraživanje se odnosi na učenike 4-ih i učenike 6-ih razreda, njihove roditelje i sve učitelje dvadeset četiri osnovne škole u Republici Hrvatskoj. U istraživanju je sudjelovalo 1993 učenika, 1807 roditelja i 715 učitelja.

Škole su odabrane prema prijedlogu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa te se nalaze na području osam županija Republike Hrvatske. Ciljana populacija su učenici romske nacionalne manjine. Rezultati istraživanja se ne mogu poopćiti na sve škole koje imaju učenike Rome nego su isključivo odraz mišljenja učenika, roditelja i učitelja ispitanih škola.

Istraživanje se provelo na osnovu četiri instrumenta, redom;

a) Obrazac za prikupljanje administrativno-tehničkih podataka

U svrhu prikupljanja podataka o učenicima i školama koje su sudjelovale u istraživanju, razvijen je administrativno-tehnički obrazac koji sadrži 48 čestica. Pomoću njega dobile su se osnovne informacije o učenicima, učiteljima i školama. Najveći problem na samom početku istraživanja bio broj učenika romske nacionalne manjine svake od škola. Pod populacijom romskih učenika podrazumijevaju se učenici koji su se izjasnili kao Romi prema: izvodu iz matične knjige rođenih, izjavi roditelja, primanju socijalne pomoći namijenjene romskoj populaciji, romskom jeziku kao materinjskom jeziku i nekom drugom pravno utvrđenom kriteriju. Prema navedenim kriterijima škole su upisivale broj učenika romske nacionalne manjine. Na taj način prikupljen je precizniji broj učenika, njihovih roditelja i učitelja predviđen za provedbu ispitivanja.

- b) Upitnik za učenike 4-ih razreda i 6-ih razreda
- c) Upitnik za roditelje učenika 4-ih i 6-ih razreda
- d) Upitnik za roditelje
- e) Upitnik za učitelje

4.PRIKAZ PODATAKA DOBIVENIH IZ ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKOG OBRASCA

Provedba istraživanja planirana je za učenike 4-ih i 8-ih razreda. Zbog teškoća vezanih uz dužinu obrazovanja, odnosno prekida školovanja učenika romske nacionalne manjine, istraživanje je provedeno na učenicima 4-ih i 6-ih razreda osnovnih škola, njihovih roditelja i učitelja. S obzirom da je najveći broj prekida školovanja učenika romske nacionalne manjine u navršenoj 15-oj godini starosti, kada prestaje zakonska obveza osnovnoškolskoga obrazovanja, uzorak su umjesto učenika 8-ih razreda činili učenici 6-ih razreda. Osnovne škole odabrane za uzorak nalaze se na području osam županija Republike Hrvatske.

Administrativno-tehnički obrazac poslan je u škole 17-og ožujka 2010-te godine elektroničkim putem, te su škole na isti način vraćale popunjene obrasce. Obrazac je sadržavao podatke o broju učenika 4-ih i 6-ih razreda, broju učenika Roma te podatke o učiteljima.

Deskriptivni podatci prikazani su u *Tablici 1.*

Tablica 1. Podatci o ukupnom broju učenika škola koje su sudjelovale u istraživanju

	4 razred	6 razred	Ukupno
Broj učenika	1247	1312	2559
Od toga broj učenika Roma	346	222	568
Broj učenika ponavljača	52	49	108
Od toga broj učenika Roma ponavljača	41	41	82
Broj učenika po prilagođenom programu	91	91	182
Broj učenika Roma po prilagođenom programu	64	54	118
Broj učenika po posebnom programu	12	22	34
Od toga broj učenika Roma po posebnom programu	3	11	14

Dio pitanja Administrativno-tehničkoga obrasca odnosio se na razloge prekida školovanja koji su prikazani u *Tablici 2*.

Tablica 2. Broj prekida školovanja učenika prema godini starosti

Broj učenika koji su prekinuli školovanje u 12-oj godini života	4
Broj učenika koji su prekinuli školovanje u 13-oj godini života	4
Broj učenika koji su prekinuli školovanje u 14-oj godini života	4
Broj učenika koji su prekinuli školovanje u 15-oj godini života	38
Broj učenika koji su prekinuli školovanje u 16-oj godini života	5

Prema tvrdnjama škola uključenih u Projekt razlozi prekida školovanja su ; *učenici s navršениh 15 ili više godina starosti odbijaju daljnje školovanje, neučenje i bježanje učenika iz škole, ženidba/udaja učenika*. Škole spominju i smještaj učenika u odgojne ustanove,

nerazumijevanje potrebe institucionalnog obrazovanja, zdravstvene razloge i pomoć u kući kao razloge prekida školovanja u školskoj godini 2008/09 i školskoj godini 2009/10.

4.1. BROJ UČITELJA I ZASTUPLJENOST STRUČNOGA KADRA U ODABRANIM ŠKOLAMA

Dio pitanja *Administrativno-tehničkog obrasca* odnosio se na broj učitelja u školi, broj stručnih suradnika i broj romskih pomagača.

U ispitivanje su uključeni svi učitelji škola u uzorku. Prema dobivenim podacima iz *Administrativno-tehničkoga obrasca* u škole je poslano 924 upitnika za učitelje, a ukupno je ispitano 715 učitelja razredne i predmetne nastave.

Osim učitelja razredne i predmetne nastave škole u uzorku imaju uglavnom pedagoga i psihologa, ili psihologa i defektologa. U dvadeset četiri škole radi sedamnaest pedagoga, deset psihologa, četrnaest defektologa i osamnaest romskih suradnika.

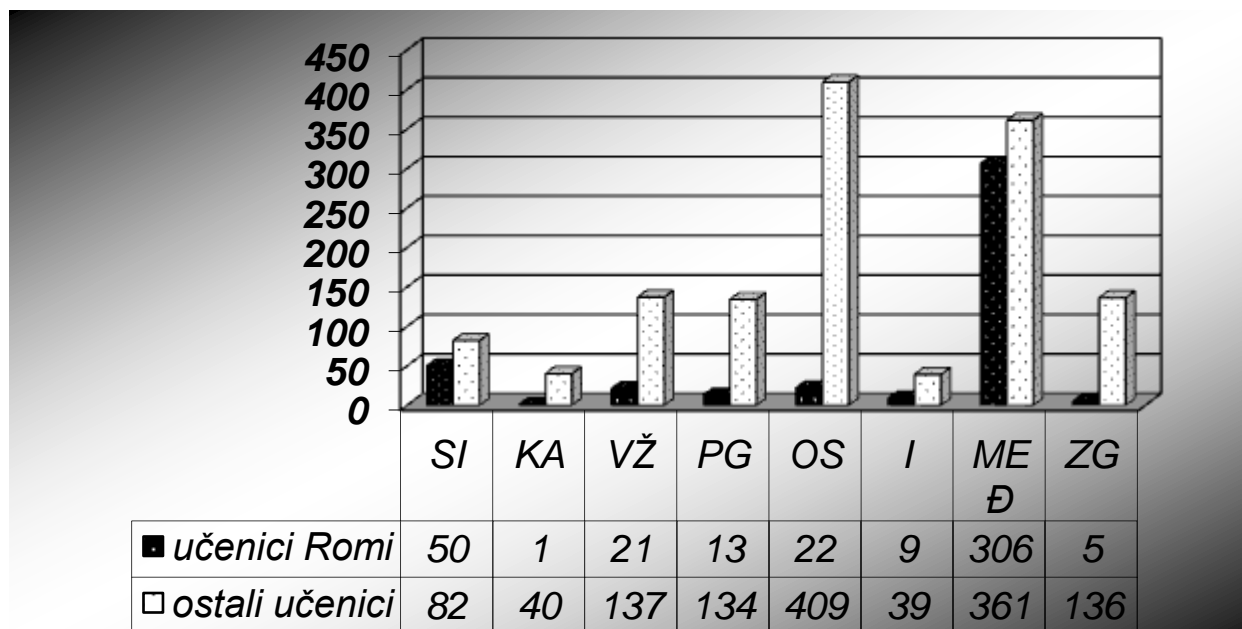
Šest škola ima po jednoga romskoga suradnika, tri škole po dva romska suradnika, dvije škole po tri romska suradnika, a trinaest škola nema ni jednoga romskoga suradnika. Jedna od dvadeset četiri škole nema ni jednoga stručnoga niti romskoga suradnika. Stručni i romski suradnici nisu bili uključeni u ispitivanje.

5. ANALIZA PODATAKA DOBIVENIH PROVEDBOM UPITNIKA ZA UČENIKE 4-IH I 6-IH RAZREDA

5.1. UPITNIK UČENICI

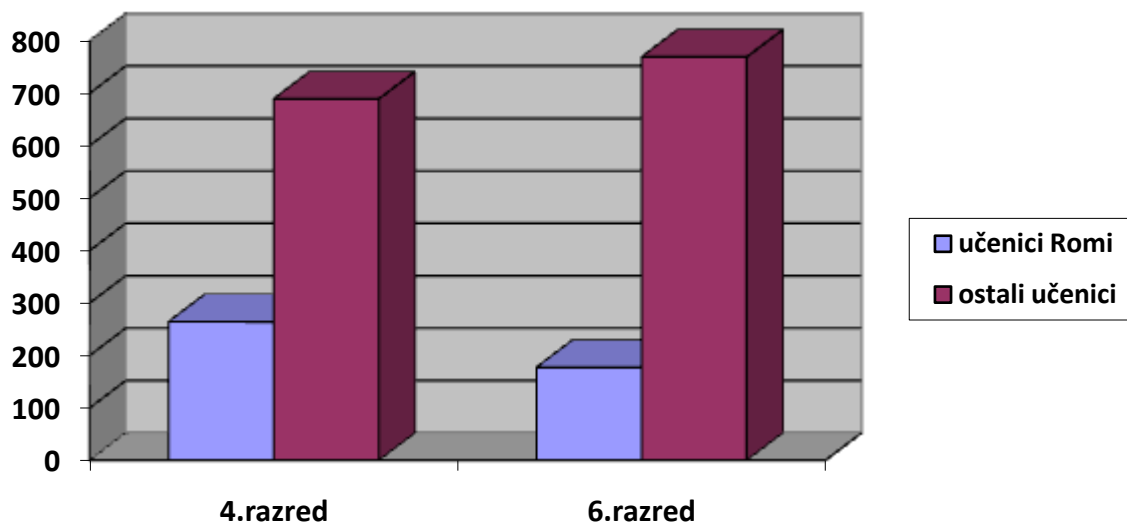
Ukupno je provedeno 1993 upitnika za učenike. Upitnik je ispunilo 998 učenika 4-ih razreda i 994 učenika 6-ih razreda. U 4-im razredima ukupno je ispitano 258 učenika Roma i u 6-im razredima 169 učenika Roma. Na *Slici 1* prikazan je broj ispitanih učenika broj *učenika Roma* i *ostalih učenika* po županijama; Sisačko-moslavačka, Karlovačka, Varaždinska, Primorsko-goranska, Osječko-baranjska, Istarska, Međimurska, Grad Zagreb.

Slika 1. Broj učenika po županijama

Dio analize odnosi se na uzorak učenika koji su podijeljeni na *učenike Rome* i *ostale učenike*. Pitanje koje diskriminira ove dvije skupine je „*Kojim jezikom govorite kod kuće*“. Mogući odgovori bili su: hrvatskim, bajaškim, romskim, albanskim i nekim drugim. Oni učenici koji su zaokružili samo hrvatskim u analizi se tretiraju kao *ostali učenici*. Oni učenici koji kod kuće pričaju romskim i bajaškim u analizi tretiraju kao *učenici Romi*. Postoji i skupina koja kod kuće priča i hrvatskim i romskim/bajaškim te se oni također u analizi tretiraju kao *učenici Romi*. Hrvatskim jezikom govori 79,3% (N=1580) učenika, bajaškim jezikom 3,4% (N=68) učenika, romskim jezikom govori 19% (N=379) učenika, albanskim jezikom 0,9% (N=18) učenika. Nekim drugim jezikom govori 9% učenika te oni nisu uključeni u daljnju analizu.

Slika 2. Prikaz broja *učenika Roma i ostalih učenika* u 4-im razredima i 6-im razredima

Struktura učenika prema spolu

Od ukupnoga broja učenika u uzorku, 970 (48,7%) je učenica, 918 (46,1%) je učenika, a 105 (5,3%) učenika nije zaokružilo spol.

U 4-im razredima od 998 učenika 48,5% je učenica (N=484) i 47,3% učenika (N=472). U 6-im razredima od 994 učenika 48,9% su učenice (N=486) i 44,9% učenika (N=446).

Od ukupnoga broja *učenika Roma* 50,4% je učenica (N=215) i 42,6% učenika (N=182).

Struktura učenika prema dobi

Prosječna dob učenika uključenih u istraživanje 4-ih razreda je 10,53 godina (sd=0,71; min=9; max=15), 6-ih razreda je 12,5 godina .

Prosječna dob *učenika Roma* uključenih u istraživanje je 11,82 godina (sd=1,47, min=10; max=17).

5.2 TEME ISPITANE UPITNIKOM ZA UČENIKE

1. Socio-ekonomski status
2. Prilagodba učenika u obrazovni sustav
3. Zadovoljstvo učenika ocjenama u školi, razumijevanje predavanja nastavnika i praćenje nastave
4. Što misle učenici o odnosima u školi?
5. Svrha obrazovanja-stavovi o školi učenika
6. Uspjeh učenika
7. Vrtić/predškola

5.2.1 Socio-ekonomski status učenika

Pitanje „*Imaš li svoju sobu?*“ postavljeno je pod pretpostavkom da učenici boljeg ekonomskog statusa imaju vlastitu sobu. Ponuđena su četiri odgovora, a učenici su mogli zaokružiti jedan ili više odgovora. Od 1993 učenika njih 52,3% (N=1043) je odgovorilo da ima vlastitu sobu. S braćom ili sestrama sobu dijele 40,5% (N=807) učenika, s roditeljima sobu dijeli 4,5% (N=90) učenika, a s nekim drugim 1,9% (N=37) učenika.

Od ukupnoga broja *učenika Roma* 36,3% (N=155) zaokružilo je da ima svoju sobu, 52,7% (N=225) zaokružilo je da svoju sobu dijeli s braćom/sestrama, 7,7% (N=33) dijeli sobu s roditeljima i 2,8% (N=12) sobu dijeli s nekim drugim.

U odnosu na cijelu ispitanu populaciju *učenici Romi* u manjem postotku imaju svoju sobu, a u većem postotku ih sobu dijeli s braćom/sestrama i roditeljima.

5.2.2. Prilagodba učenika u obrazovni sustav

Skupina pitanja u upitniku odnosi se na procjenu prilagodbe učenika u obrazovni sustav. Pitanja su vezana uz nastavu, praćenje nastave i problema koje učenici imaju u školi i na nastavi. Pitanja su ; „Voliš li ići u školu?“, „Je li ti teško pratiti nastavu?“, „Znaš li koliko trebaš naučiti da bi dobio pojedinu ocjenu?“, „Je li ti teško pisati u školi?“, „Je li ti teško gradivo koje učiš u školi?“, „Je li ti teško cijeli sat sjediti u klupi?“, „Je li ti teško cijeli dan biti u školi?“, „Je li ti dosadno na nastavi?“.

Učenici su na ta pitanja odgovarala zaokruživanjem broja na skali od 1 do 5, pri čemu je broj 1 označavao da se pitanje uopće ne odnosi na učenika, a broj 5 da se svakako odnosi na učenika. Prosječne vrijednosti prikazane u *Tablici 3*

Tablica 3. Prosječne vrijednosti učenika

	N=ukupan broj učenika	Prosječna vrijednost	SD	Min	Max
Voliš li ići u školu?	1991	3,75	1,61	1	5
Je li ti teško pratiti nastavu?	1892	2,02	1,22	1	5
Znaš li koliko trebaš naučiti da bi dobio pojedinu ocjenu?	1898	4,34	0,86	1	5
Je li ti teško pisati u školi?	1901	1,90	1,24	1	5
Je li ti teško gradivo koje učiš u školi?	1919	2,43	1,18	1	5
Je li ti teško cijeli sat sjediti u klupi?	1917	2,13	1,34	1	5
Je li ti teško cijeli dan biti u školi?	1912	2,46	1,39	1	5
Je li ti dosadno na nastavi?	1920	2,37	1,25	1	5

Podatci prikazani u *Tablici 3* odnose se na rezultate za sve ispitane učenike. Prema prosječnim vrijednostima za svako pitanje učenici uglavnom vole ići u školu, nije im teško pratiti nastavu, znaju koliko trebaju naučiti da bi dobili pojedinu ocjenu, nije im teško pisati u školi,

nit i sjediti cijeli sat u klupi. Učenicima nije teško biti cijeli dan u školi i nije im dosadno na nastavi.

Učenci 4-ih razreda, učenici 6-ih razreda

Rezultati analize istih čestica na razini 4-ih razreda i 6-ih razreda ne pokazuje veća odstupanja od navedenih prosječnih vrijednosti za sve ispitane učenike.

Učenci Romi- ostali učenici

Prosječne vrijednosti u analizi *učenici Romi, ostali učenici* ne odstupaju od prosječnih vrijednosti svih ispitanih učenika. Učenci Romi uglavnom vole ići u školu, smatraju da im uglavnom nije teško pratiti nastavu, uglavnom znaju koliko trebaju naučiti da bi dobili pojedinu ocjenu, uglavnom im nije teško pisati u školi, gradivo koje uče u školi niti im je teško niti im je lagano, uglavnom im nije teško cijeli sat sjediti u klupi, biti cijeli dan u školi i nije im dosadno nastavi.

5.2.3. Zadovoljstvo učenika ocjenama u školi, razumijevanje predavanja nastavnika i praćenje nastave

Pitanjima o zadovoljstvu ocjenom koju imaju učenici, zanimljivošću gradiva koje uče, težinom savladavanja gradiva i razumijevanjem predavanja nastavnika procjenjuju se mišljenja učenika o zadovoljstvu ocjenama i razumijevanju nastave. Pitanja su postavljena za predmete hrvatski jezik, matematika, priroda i društvo i strani jezik; na skali procjene od 1 do 5. Viša vrijednost znači veće zadovoljstvo, veću zanimljivost, veća težina savladavanja gradiva i veće razumijevanje predavanja nastavnika.

Većina učenika zadovoljstvo ocjenom iz predmeta hrvatskoga jezika, matematike, prirode i društva, i stranoga jezika procjenjuje ocjenom 4 i 5.

798 (40%) učenika procjenjuje da su jako zadovoljni ocjenom koju imaju, 618 (30,4%) da su uglavnom zadovoljni, 18 (0,9%) učenika je jako nezadovoljno ocjenom, a 161 (8,1%) ih nije odgovorilo na postavljeno pitanje.

Na pitanje o zanimljivosti gradiva koje uče iz hrvatskoga jezika, matematike, prirode i društva i stranoga jezika najveći broj učenika procjenjuju gradivo uglavnom zanimljivim 797 (40%) i jako zanimljivim 642 (32,2%).

Savladavanje gradiva iz hrvatskoga jezika, matematike, prirode i društva i stranoga jezika najveći broj učenika procjenjuje uglavnom laganim 634 (31,8%), niti laganim niti teškim 570 (28,6%) . 213 (10,8%) učenika savladavanje gradiva smatra uglavnom teškim, 254 (12,8%) učenika jako laganim, a 292 (14,7%) učenika nije odgovorilo na pitanje.

Koliko učenici razumiju predavanja nastavnika iz svih predmeta 838 (42%) učenika smatra jako razumljivim i 721 (36,1%) uglavnom razumljivim.

Učenici 4-ih razreda, učenici 6-ih razreda

Prosječna procjena zadovoljstva ocjenom učenika 4-ih razreda je 4,31 (sd=0,78; min=1; max=5) . Učenici 4-ih razreda smatraju da su uglavnom zadovoljni ocjenama iz svih navedenih predmeta. Prema dobivenim prosječnim vrijednostima o zanimljivosti i razumijevanju, učenici 4-ih razreda misle da su predmeti u školi uglavnom zanimljivi i da ih uglavnom razumiju. Težinu savladavanja gradiva 33,4% (N=334) učenika 4-ih razreda smatra uglavnom laganim, 18% (N=188) jako laganim, 23% (N=230) niti teškim niti laganim, 1,5% (N=15) jako teškim. Zanimljivost gradiva koje uče u školi i razumijevanje predavanja nastavnika niti jedan od učenika 4-ih razreda nije procijenio u potpunosti nezanimljivim i nerazumljivim.

Kod učenika 6-ih razreda nema većih razlika u prosječnim procjenama zanimljivosti gradiva koje uče niti težine savladavanja gradiva i razumijevanja predavanja nastavnika iz svih predmeta. U odnosu na učenike 4-ih razreda, prosječna procjena zadovoljstva ocjenom iz svih predmeta nešto je niža i iznosi 3,74 (sd=0,93, min=; max=5).

Učenici Romi-ostali učenici

U analizi *Romi i ostali učenici* , prosječna vrijednost zadovoljstva ocjenom učenika *Roma* je, 3,84 (sd=0,99, min=1; max=5) , prosječna vrijednost zanimljivosti gradiva koje uče u školi je 4,22 (sd=0,74; min=1; max=5), prosječna vrijednost težine savladavanja gradiva je 2,84 (sd=0,89; min=1; max=5), prosječna vrijednost razumijevanja gradiva je 4,00 (sd=0,70;

min=1; max=5). Vrijednosti su izražene skupnom vrijednosti zadovoljstva ocjenama iz predmeta hrvatski jezik, matematike, prirode i društva, stranoga jezika. Isto vrijedi i za navedene prosječne vrijednosti za zanimljivost gradiva, težinu savladavanja i razumijevanja gradiva. *Učenici Romi* smatraju da su uglavnom zadovoljni ocjenom koju imaju, gradivo koje uče im je uglavnom zanimljivo. Gradivo koje uče u školi niti im je teško, niti nije teško i uglavnom ga razumiju.

5.2.4. Što misle učenici o odnosima u školi ?

Kako bi saznali mišljenje učenika o odnosima među učenicima u školi, postavljena su pitanja o učestalosti ponašanja poput naguravanja, udaranja, tučnjave, ruganja, ogovaranja, ignoriranja, prijetnji, psovki i vrijeđanja. Učenici su odgovarali na pitanja zaokruživanjem broja na skali od 1 do 5. Viša vrijednost je veća percepcija navedenih ponašanja, odnosno lošijega odnosa među učenicima. Grupiranjem pitanja o odnosima na razini cijeloga uzorka učenika, dobiven je konstrukt odnosa između učenika. Analiza ukazuje da najveći postotak učenika 35,4% (N=706) misli da odnosi između učenika nisu niti loši niti dobri, 5,1% (N=100) učenika smatra odnose između učenika jako dobrim, a 4,2% (N=81) učenika odnose između učenika smatra jako lošim. Na pitanja o odnosima između učenika od 1993 ispitanih učenika, nije odgovorilo njih 10,5% (N=210).

Što učenici misle o ponašanju učitelja prema učenicima, procjenjuje se odgovorima na pitanje „Ponašaju li se učitelji prema svim učenicima prijateljski?“. Učenici su na to pitanje odgovarali zaokruživanjem brojeva na skali od 1 do 5, na kojoj je broj 1 označavao da se pitanje uopće ne odnosi na učenika, a broj 5 da se svakako odnosi na učenika. Prosječna vrijednost procjene svih učenika u uzorku je 4,2 (sd=1,03; min=1; max=5) što ukazuje na prijateljsko ponašanje učitelja prema svim učenicima.

Učenici 4-ih razreda, 6-ih razreda

Analizom pitanja na razini učenika 4-ih razreda i učenika 6-ih razreda dobiveni su sljedeći rezultati. Prosječna vrijednost koja se odnosi na mišljenje učenika 4-ih razreda o

odnosima između učenika je 2,94 (sd=0,92,min=1; max=5). Prema navedenoj vrijednosti učenici 4-ih razreda misle da odnosi nisu niti loši niti dobri.

Prosječna vrijednost koja se odnosi na mišljenje učenika 6-ih razreda o odnosima između učenika iznosi 3,13 (sd=0,91,min=1; max=5). Prema navedenoj vrijednosti učenici 6-ih također misle da odnosi između učenika nisu niti loši niti dobri.

Učenici Romi i ostali učenici

Učenici Romi u odnosu na ostale učenike procjenjuju odnose među učenicima niti lošim niti dobrim. Prosječna vrijednost grupiranih pitanja o odnosu između učenika kod učenika Roma iznosi 3,32 (sd=0,98; min=1; max=5).

5.2.5. Svrha obrazovanja-stavovi o školi učenika

Kakvo je mišljenje učenika o svrsi obrazovanja i stavovi o važnosti predmeta koje uče u školi ispitano je kroz njihovo mišljenje o koristi naučenog gradiva u školi u svakodnevnom životu. Na razini predmeta učenici su odgovarali koliko im je važno ono što uče iz hrvatskoga jezika, matematike, prirode i društva i stranoga jezika. Učenici su na ta pitanja odgovarala zaokruživanjem broja na skali od 1 do 5, na kojoj je broj 1 označavao da se pitanje uopće ne odnosi na učenika, a broj 5 da se svakako odnosi na učenika.

Od ukupnoga broja ispitanih učenika 66,9% (N=1334) misli da će im gradivo svakako koristiti u životu, 18,4% (N=366) da će im uglavnom koristiti, 7,8% (N=155) niti će im koristiti niti im neće koristiti.

Tablica 4 prikazuje procjenu stavova učenika o važnosti gradiva koje uče iz hrvatskoga jezika, matematike, prirode i društva i stranoga jezika. Prosječne vrijednosti odnose se na sve ispitane učenike prema važnosti gradiva pojedinih predmeta.

Tablica 4. Procjene učenika o važnosti gradiva

	N=ukupan broj učenika	Prosječna vrijednost	SD	MIN	MAX
Hrvatski jezik	1929	4,49	0,88	1	5
Matematika	1933	4,45	0,92	1	5
Priroda i društvo	1862	4,45	0,93	1	5
Strani jezik	1918	4,43	0,99	1	5

Učenici 4-ih razreda i učenici 6-ih razreda

Važnost gradiva koje uče iz svih predmeta 72,5% (N=725) učenika 4-ih razreda smatra jako važnima, 15,3% (N=153) uglavnom važnim.

Učenici 6-ih razreda gradivo koje uče iz svih predmeta 440 (44,3%) smatra jako važnim, 328 (33%) uglavnom važnim, 92 (9,2%) niti važnim niti nevažnim i 24 (2,4%) uglavnom nevažnim.

Učenici Romi

Tablica 5 prikazuje procjenu stavova učenika *Roma* o važnosti gradiva koje uče iz hrvatskoga jezika, matematike, prirode i društva i stranoga jezika. Prosječne vrijednosti odnose se na sve učenike *Rome* prema važnosti gradiva iz pojedinog predmeta.

 Tablica 5.Procjena učenika *Roma* o važnosti gradiva

	N=ukupno učenici	Prosječna vrijednost	SD	MIN	MAX
Hrvatski jezik	403	4,56	0,92	1	5
Matematika	410	4,46	0,95	1	5
Priroda i društvo	380	4,50	0,92	1	5
Strani jezik	396	4,36	1,01	1	5

5.2.6. Uspjeh učenika

U upitniku učenicima je postavljeno pitanje o ocjenama koje imaju iz predmeta hrvatski jezik, matematika, priroda i društvo i strani jezik. Analizom ocjena *učenika Roma* i *ostalih učenika* dobivena je prosječna vrijednost ocjena na razini svih predmeta. Prosječna vrijednost svih ocjena kod *učenika Roma* iznosi 2,49 (sd=0,8; min=1; max=5), a ostalih učenika 4,00 (sd=0,91; min=1; max=5) što pretpostavlja znatno niži prosjek ocjena *učenika Roma*.

Ocjene su analizirane i na razini županija. Prosječne vrijednosti ocjena prikazane su u *Tablici 6* i *Tablici 7*.

Tablica 6. Uspjeh učenika Roma

Uspjeh učenika Roma				
	Prosječna vrijednost	sd	min	max
Sisačko-moslavačka	2,18	0,58	1	4
² Karlovačka	-	-	-	-
Varaždinska	2,41	0,82	1	4
Primorsko-goranska	2,56	0,56	2	4
Osječko-baranjska	2,88	0,80	2	5
Istarska	2,00	0,55	1	3
Međimurska	2,52	0,84	1	5
Grad Zagreb	3,13	0,18	3	3

² Karlovačka županija u ovom slučaju nije analizirana, jer je samo jedan *učenik Rom* iz te županije

Tablica 7. Uspjeh ostalih učenika

Uspjeh ostalih učenika				
	Prosječna vrijednost	sd	min	max
Sisačko-moslavačka	3,83	0,87	1	5
Karlovačka	3,96	1,05	1	5
Varaždinska	3,86	0,93	1	5
Primorsko-goranska	4,02	0,83	1	5
Osječko-baranjska	4,07	0,93	1	5
Istarska	3,57	0,96	1	5
Međimurska	4,12	0,88	1	5
Grad Zagreb	3,84	0,93	1	5

Iz Tablica 6 i 7 vidljivo je da učenici Romi u odnosu na ostale učenike imaju znatno niži prosjek ocjena. Najniži prosjek ocjena imaju učenici koji pohađaju škole u Sisačko-moslavačkoj županiji, a najviši učenici iz škola Osječko-baranjske županije.

Prosjek ocjena *ostalih učenika* najniži je iz škola u Istarskoj županiji, a najviši u Međimurskoj županiji.

5.2.7. Vrtić/predškola

S ciljem prikupljanja podataka o mogućem utjecaju pohađanja vrtića i predškole na prilagodbu u obrazovni sustav i uspjeh u školi, postavljena su pitanja o vrtiću i predškoli učenicima i roditeljima.

Na pitanja o pohađanju vrtića ili predškole prije polaska u osnovnu školu učenici su odgovarali zaokruživanjem jednoga od dva moguća odgovora, *da ili ne*.

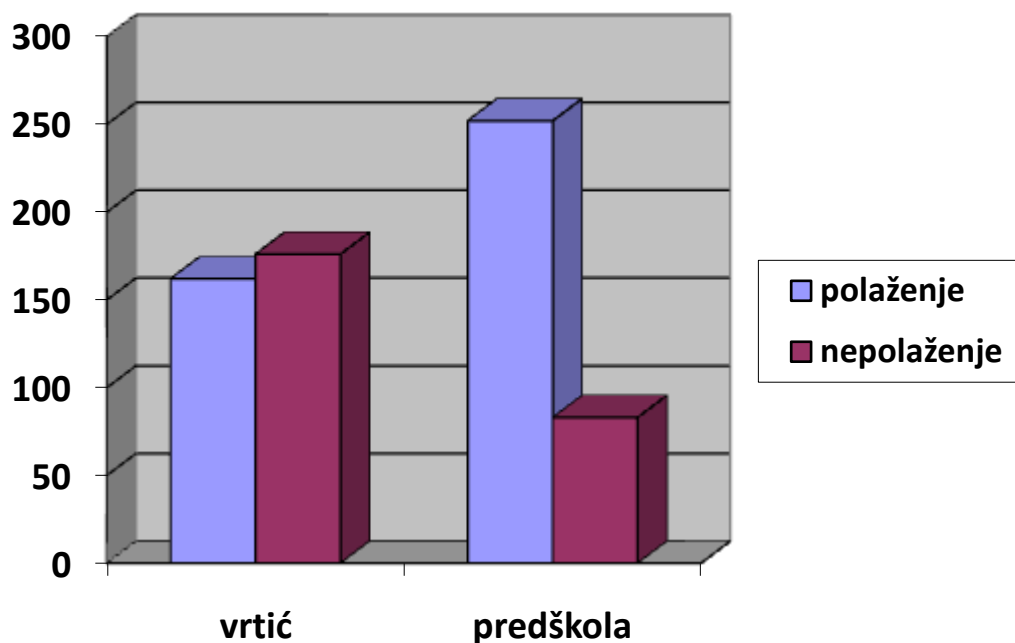
Rezultati se odnose na sve ispitane učenike. Vrtić je pohađalo ukupno 57,7% (N=1150) učenika, 29,1% nije pohađalo (N=579), a 13,2% (N=264) učenika nisu zaokružili niti jedan odgovor.

Predškolu je pohađalo ukupno 48,6% (N=968) učenika, 30,1% nije pohađalo predškolu (N=599) a 21,4% (N=426) učenika nije odgovorilo na postavljeno pitanje.

Slika 3 i Slika 4 prikazuju pohađanje vrtića i predškole učenika Roma svih učenika.

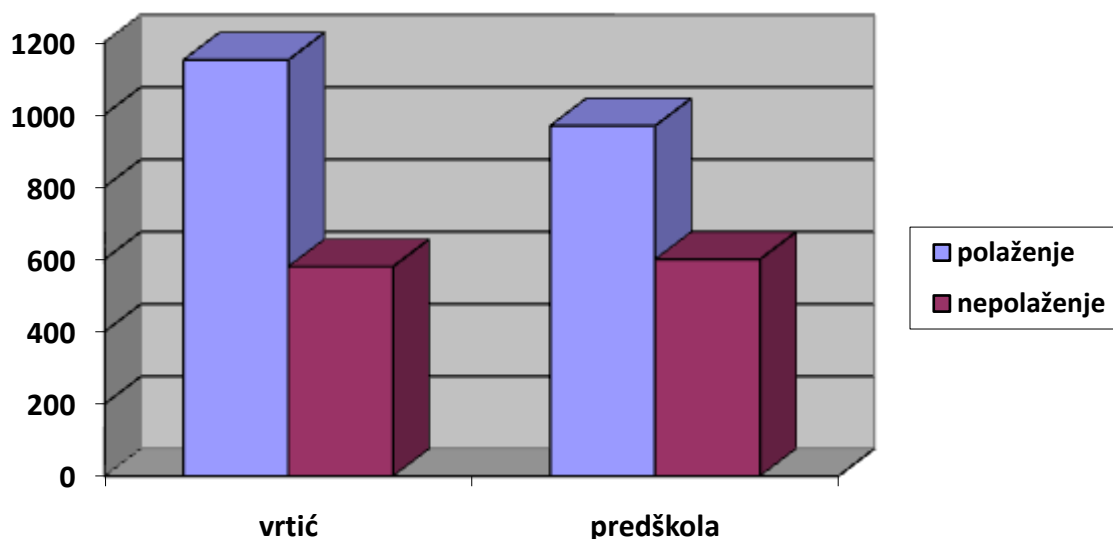
Slika 3 prikazuje pohađanje i nepohađanje vrtića i predškole učenika Roma.

Slika 3. Polazjenje i nepolazjenje vrtića/predškole učenika Roma

Iz slike 3 vidljivo je da kod učenika Roma nema veće razlike između onih koji su pohađali vrtić i onih koji nisu pohađali vrtić. Veći broj učenika Roma pohađalo je predškolu.

Slika 4. Polazjenje i nepolazjenje vrtića/predškole svih učenika

Prema odgovorima svih učenika, veći broj učenika polazio je vrtić ali i predškolu što je vidljivo na *Slici 4*.

Roditeljima su postavljena pitanja na koja su dali svoje mišljenje o polazanju dječjega vrtića prije škole te o koristi vrtića za njihovo dijete. Na pitanje o polazanju dječjega vrtića ponuđena su dva moguća odgovora; *potreban je za svu djecu i nije važan za pripremu djeteta u školu*. Pitanjem o mišljenju roditelja u čemu je dječji vrtić najviše pomogao njihovu djetetu, ponuđena je mogućnost zaokruživanja više odgovora; *bolje je naučio/la hrvatski jezik, lakše prati nastavu u školi, dobiva bolje ocjene u školi, bolje se slaže s djecom u školi*.

Od 1993 ispitana roditelja, 78,6% (N=1567) je odgovorilo da je vrtić potreban za svu djecu, 7,8% (N=156) da nije važan za pripremu djeteta za školu, a 13,5% (N=270) nije odgovorilo na pitanje. Analizom odgovora na uzorku roditelja Roma, njih 88,8% (N=342) je odgovorilo da je vrtić potreban za svu djecu. 2,6% (N=10) roditelja Roma je odgovorilo da vrtić nije važan za pripremu djeteta u školu, a 8,6% (N=33) nije odgovorilo na pitanje.

Roditelji čija su djeca pohađala dječji vrtić odgovarala su na pitanje „Što mislite u čemu je dječji vrtić najviše pomogao Vašemu djetetu?“

Rangiranjem postotaka svakoga od ponuđenih odgovora svih ispitanih roditelja, dječji vrtić je najviše pomogao njihovu djetetu; *da se bolje slaže s drugom djecom*, zatim *da lakše prati nastavu*, na trećem mjestu je odgovor *bolje je naučio hrvatski jezik* i na kraju *zbog boljih ocjena u školi*.

Rangiranjem postotaka svakoga od ponuđenih odgovora roditelja Roma dječji vrtić je najviše pomogao njihovu djetetu u tome da je *bolje naučio hrvatski jezik*, zatim *da lakše prati nastavu*, na trećem mjestu je odgovor *bolje se slaže s drugom djecom* i na kraju *zbog boljih ocjena u školi*.

Analizom pitanja za roditelje čija djeca nisu pohađala vrtić, najveći postotak odgovora roditelja Roma odnosi se na odgovor da bi vrtić pomogao u poznavanju jezika i u praćenju nastave, a zatim za bolje slaganje s drugom djecom.

Da bi se ispitao mogući utjecaj vrtića i predškole za razumijevanje hrvatskoga jezika, praćenje nastave i prosječni uspjeh u školi, analizirani su rezultati učenika Roma koji su polazili vrtić/predškolu i onih učenika Roma koji nisu polazili vrtić/predškolu.

Prema dobivenim rezultatima *učenici Romi* koji su polazili vrtić misle da hrvatski jezik razumiju uglavnom dobro, praćenje nastave niti im je teško niti nije teško, a prosječna vrijednost svih ocjena u školi iznosi 2,60 (sd=0,78, min=1; ,max=5). *Učenici Romi* koji nisu polazili vrtić imaju malo nižu prosječnu vrijednost svih ocjena u školi, 2,43 (sd=0,83; min=1; max=5), a mišljenje vezano uz razumijevanje hrvatskoga jezika i praćenje nastave je isto kao i kod *učenika Roma* koji su polazili vrtić.

Rezultati analize *učenika Roma* koji su polazili predškolu i *učenika Roma* koji nisu polazili predškolu ne odstupaju značajno od navedenih.

6. ANALIZA PODATAKA DOBIVENIH PROVEDBOM UPITNIKA ZA RODITELJE

6.1 UPITNIK RODITELJI

Ukupno je provedeno 1993 upitnika za roditelje, a ispunilo 1807 roditelja.

Roditelji prema spolu

Od ukupnoga broja roditelja 21,6% je muškoga spola (N=431), 67,7% ženskoga spola (N=1349), a 10,7% se nije izjasnilo kojega su spola (N=213).

Roditelji prema dobi

Prosječna dob svih ispitanih roditelja je 38,97 godina (sd=6,21; min=18; max=64).

Prosječna dob roditelja Roma je 37,24 godina (sd=7,12; min=18; max=64), a prosječna dob ostalih roditelja je 39,64 godina (sd=5,89; min=23; max=62).

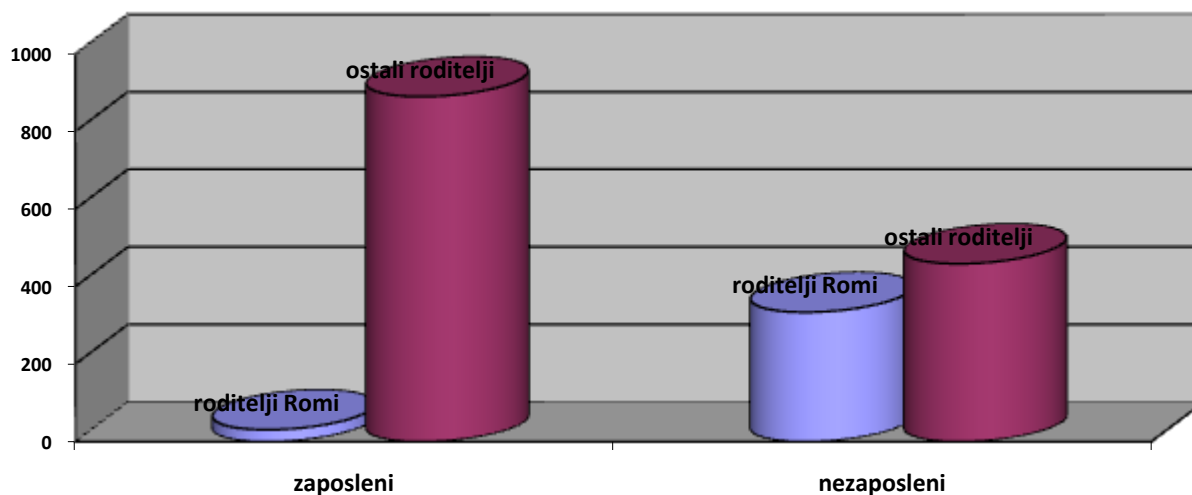
Obrazovna struktura roditelja

Od svih roditelja u uzorku 3,4% (N=68) roditelja nije nikad pohađalo školu, 13,2% (N=264) ima nezavršenu osnovnu školu, 14,6% (N=291), završenu osnovnu školu. Srednju školu završilo je 45,1% (N=898) roditelja, program osposobljavanja 3,7% (N=73), a višu školu 3,9% (N=78) roditelja. Fakultet je završilo 4,9% (N=97) roditelja, a poslijediplomski studij 0,2% (N=4) roditelja.

Zaposlenost roditelja

Struktura zaposlenosti roditelja ispitana je kroz pitanja o trenutnom zaposlenju, radnom stažu, te mjestu zapošljenja. *Slika 5* prikazuje broj zaposlenih roditelja Roma i broj zaposlenih ostalih roditelja.

Slika 5 Zaposlenost roditelja i ostalih roditelja

Prosječna vrijednost radnoga staža svih roditelja je 14,98 godina (sd=7,54, min=1; max=41), roditelja Roma 1,88 godina (sd=5,91; min=0; max=32), a ostalih roditelja 12,24 godine (sd=8,90; min=0; max=41).

Ukoliko su zaposleni, kao mjesto zaposlenja roditelji su zaokruživali jedan od četiri moguća odgovora. Mogući odgovori su; u javnoj/državnoj instituciji, kod privatnika, u vlastitom obrtu/poduzeću/tvrtci ili negdje drugdje

Od ukupnog broja ispitanih roditelja, 24,15 (N=480) radi kod privatnika, 16,4% (N=326) radi u javnoj/državnoj instituciji te 5,8% (N=115) ima vlastiti obrt,poduzeće ili tvrtku. 39,6% (N=790) roditelja nije odgovorilo na postavljenoj pitanje, a 10,6% (N=210) ih ne radi.

Kod privatnika radi 2,7% (N=10) roditelja Roma. U vlastitom obrtu, poduzeću ili tvrtci radi 1,6% (N=6) roditelja Roma, a 2,7% (N=10) roditelja Roma radi u javnoj/državnoj instituciji, a negdje drugdje 5,9% (N=22). 64,4% (N=239) roditelja Roma nije odgovorilo na postavljeno pitanje.

Od 1380 ostalih ispitanih roditelja, 33,2% (N=458) radi kod privatnika, a 22,4% (N=309) u javnoj/državnoj instituciji. 25,4% (N=350) roditelja nije se izjasnilo gdje radi, a 8,5% (N=117) roditelja ne radi.

6.2 TEME ISPITANE UPITNIKOM ZA RODITELJE

1. Socio-ekonomski status roditelja

2. Svrha obrazovanja- stavovi o školi roditelja

Navedene teme ispitane su upitnikom za roditelje pod pretpostavkom da će upotpuniti obiteljsku sliku i uvjete u kojima žive svi učenici. Također, stav roditelja prema školi odražava se na aktivnost i rad učenika te njihov odnos prema školi i obrazovanju. Roditelji su popunjavali upitnike na roditeljskim sastancima uz pomoć stručnih suradnika i romskih pomagača.

6.2.1. Socio-ekonomski status roditelja

U upitniku za roditelje postavljeno je više pitanja o prihodima i stambenim uvjetima, s ciljem boljeg uvida u socio-ekonomsko stanje ispitanih učenika i njihovih obitelji.

Roditeljima su postavljena pitanja o izvorima prihoda, njihovom mišljenju o imovinskom stanju obitelji, prostorijama i priključcima u njihovom stambenom prostoru. Na pitanje o izvorima prihoda mogli su zaokružiti više od jednoga odgovora, a mogući odgovori su; izvori prihoda je stalni posao, honorarni posao, poljoprivreda, mirovina, socijalna pomoć (pomoć za održavanje), roditeljska naknada, dječji doplatak, jednokratna pomoć ili neki drugi izvor. Na pitanje o imovinskom stanju obitelji, roditelji su procjenjivali svoje imovinsko stanje u odnosu na lokalnu zajednicu, a bilo je ponuđenih pet odgovora. Odgovori su uključivali imovinsko stanje *mnogo lošije u odnosu na lokalnu zajednicu, nešto lošije, niti bolje niti lošije od većine drugih, nešto bolje i mnogo bolje od većine drugih u lokalnoj zajednici.*

Tablica 8 prikazuje postotke unutar uzorka, odnosno 1993 ispitanih roditelja, zbog mogućnosti zaokruživanja više odgovora.

Tablica 8. Izvori prihoda

	Svi ispitani roditelji		Roditelji Romi		Ostali roditelji	
	N	%	N	%	N	%
Stalni posao	942	47,3	28	7,5	890	64,5
Honorarni/povremeni posao	171	8,6	11	3,0	155	11,2
Poljoprivreda	122	6,1	5	1,3	114	8,3
Mirovina	115	5,8	10	2,7	103	7,5
Socijalna pomoć/pomoć za uzdržavanje	369	18,5	301	81,1	61	4,4
Rodiljska naknada	71	3,6	26	7,0	44	3,2
Dječji doplatak	798	40,0	304	81,9	476	34,5
Jednokratna pomoć	33	1,7	24	6,5	8	0,6
Drugi izvori	126	6,3	10	2,7	110	8,0

Prema rezultatima u *Tablici 8*, najčešći izvor prihoda kod svih ispitanih roditelja je stalni posao i dječji doplatak, a kod roditelja Roma je dječji doplatak i socijalna pomoć/pomoć za uzdržavanje. Mišljenje o imovinskom stanju u odnosu na lokalnu zajednicu ne razlikuje se značajno kod svih ispitanih roditelja, roditelja Roma i ostalih roditelja. Prosječna vrijednost imovinskog stanja kod svih roditelja iznosi 3,07 (sd=0,79; min=1; max=5) što ukazuje da većina roditelja svoje imovinsko stanje smatra niti boljim niti lošijim od većine drugih.

Najveći broj roditelja Roma, 129 (34,8%), smatra svoje imovinsko stanje prosječnim. Imovinsko stanje u odnosu na lokalnu zajednicu nešto boljim smatra 57 (15,4%) roditelja Roma, a nešto lošijim 36 (9,7%) roditelja Roma. Mnogo lošije imovinsko stanje u odnosu na lokalnu zajednicu smatra 54 (14,6%) roditelja Roma, mnogo bolje od većine drugih 50 (13,5%). Na pitanje o imovinskom stanju nije odgovorilo 45 (11,9%) roditelja Roma. Prosječna vrijednost imovinskog stanja kod ostalih roditelja je 3,07 (sd=0,63; min =1; max=5). Većina ostalih roditelja procjenjuje svoje imovinsko stanje niti boljim niti lošijim u

odnosu na lokalnu zajednicu. Na pitanja koje od prostorija imate u kući i koje od priključaka imate u stambenom prostoru, roditelji su odgovarali zaokruživanjem odgovora da ili odgovora ne.

Tablica 9 prikazuje dobivene rezultate. Postotci se odnose na prostorije u kući i priključke u stambenom prostoru kod svih ispitanih roditelja, kod roditelja Roma i kod ostalih roditelja.

Tablica 9. Prostorije i priključci u stambenom prostoru

		Svi ispitani roditelji		Roditelji Romi		Ostali roditelji	
		N	%	N	%	N	%
Kuhinja	Da	1775	89,1	350	94,3	1373	99,5
	Ne	18	0,9	16	4,3	1	0,1
Dnevni boravak	Da	1616	81,1	231	62,3	1333	96,6
	Ne	120	6,0	97	25,2	22	1,6
Dječja soba	Da	1643	82,4	271	73,00	1324	95,9
	Ne	99	5,0	68	18,3	28	2,0
Kupaonica	Da	1627	81,6	220	59,3	1358	98,4
	Ne	116	5,8	103	27,8	9	0,7
Zahod	Da	1573	78,9	237	63,9	1289	93,4
	Ne	121	6,1	88	23,7	29	2,1
Tekuća voda	Da	1675	84,0	259	69,8	1366	99,00
	Ne	93	4,7	84	22,6	6	0,4
Plin	Da	859	43,1	43	11,6	788	57,1
	Ne	496	24,9	194	52,3	288	20,9
Struja	Da	1777	89,2	348	93,8	1375	99,6
	Ne	10	0,5	10	2,7	5	0,4

Telefon	Da	1502	75,4	201	54,2	1259	91,2
	Ne	171	8,6	104	28,0	62	4,5
Internet	Da	1169	58,7	30	8,1	1102	79,9
	Ne	364	18,3	209	56,3	144	10,4

Od navedenih prostorija u stambenom prostoru, većina roditelja Roma ima kuhinju, dnevni boravak, dječju sobu kupaonicu i zahod. Od priključaka većina roditelja Roma ima tekuću vodu struju i telefon, a u manjem postotku plin i internet.

6.2.2. Svrha obrazovanja, stavovi o školi roditelja

Roditeljima je postavljen veći broj pitanja o tome koliko im je važno školovanje njihova djeteta, jesu li znanja iz predmeta koje uči u školi važna u svakodnevnom životu i da li škola doprinosi odgoju i obrazovanju djeteta. Roditelji su na pitanja odgovarali zaokruživanjem broja na skali od 1 do 5, na kojoj je broj 1 označavao da se pitanje uopće ne odnosi na mišljenje roditelja, a broj 5 da se svakako odnosi na mišljenje roditelja. Cilj postavljanja pitanja je saznati mišljenje roditelja o stavovima prema školi i općenito prema obrazovanju.

Pitanjem „*Je li Vam važno školovanje Vašega djeteta?*“ dobivene su sljedeće prosječne vrijednosti, prikazane u *Tablici 10*.

Tablica 10. Važnost školovanja

	Prosječna vrijednost	SD	MIN	MAX
Svi roditelji	4,95	0,27	1	5
Roditelji Romi	4,90	0,40	1	5
Ostali roditelji	4,97	0,22	1	5

Na osnovu dobivenih podataka, prema procjeni mišljenja svih roditelja uključenih u ispitivanje, roditelja Roma i ostalih roditelja školovanje je u potpunosti važno.

Prosječna vrijednost mišljenja o koristi naučenoga gradiva u školi za život kod roditelja Roma je 4,78 (sd=0,50; min=2; max=5) , a kod ostalih roditelja je 4,58 (sd=0,58; min=1; max=5) . Roditelji Romi i ostali roditelji smatraju da će gradivo koje dijete uči svakako korisno za svakodnevni život.

Dio pitanja odnosi se na važnost znanja za predmete hrvatski jezik, matematika, biologija i strani jezik.

Prosječne vrijednosti na razini uzorka, na razini roditelji Romi i razini ostali roditelji nemaju značajne razlike niti po ispitivanoj skupini roditelja, niti po predmetima. Roditelji podjednako smatraju da su znanja iz svih predmeta svakako važna za život njihove djece.

Na pitanje „*Mislite li da škola/sustav doprinosi dobrom odgoju i obrazovanju Vašega djeteta?*“ od svih ispitanih roditelja 45,5% (N=906) odgovorilo je *svakako da*.

34,5% (N=688) roditelja smatra da škola/sustav uglavnom doprinosi odgoju i obrazovanju njihova djeteta. 8,1% (N=162) roditelja smatra da škola niti doprinosi niti ne doprinosi odgoju i obrazovanju njihova djeteta, a 10,2% (N=204) roditelja nije odgovorilo na postavljeno pitanje.

Na pitanje „*Zašto je po vama školovanje važno?*“ ponuđena je mogućnost zaokruživanja jednoga ili više odgovora. Mogući odgovori su; *učenje i opismenjavanje, snalaženje u životu, zapošljavanje i zarada, status u lokalnoj zajednici, bolje životne prilike*.

Analizom svih ponuđenih odgovora , za roditelje Rome školovanje je važno redom ; na prvom mjestu za snalaženje u životu, zatim za zapošljavanje i zaradu, te za učenje jezika i opismenjavanje. Važnost školovanja za bolje životne prilike je na četvrtom mjestu, a na zadnjem mjestu je važnost školovanja za viši status u lokalnoj zajednici. Ostalim roditeljima školovanje je važno, na prvom mjestu, za snalaženje u životu, a zatim za zapošljavanje i zaradu. U odnosu na roditelje Rome, ostali roditelji smatraju važnost školovanja za bolje životne prilike važnijim od učenja jezika i opismenjavanje. Važnost školovanja za bolji status u lokalnoj zajednici i kod ostalih roditelja je na posljednjem mjestu.

Roditeljima je postavljeno pitanje o razini školovanja koju bi željeli da njihovo dijete završi. Ponuđeni odgovori su; *osnovna škola, srednja škola i fakultet*. Bilo je moguće zaokružiti jedan ili više odgovora.

Roditelji Romi su u najvećem postotku, 59,3% (N=220) odgovora, zaokružili da bi željeli da im dijete završi srednju školu. 82,2% (N=1135) odgovora ostalih roditelji ukazuje da bi najviše željeli da im dijete završi fakultet.

7. ANALIZA PODATAKA DOBIVENIH PROVEDBOM UPITNIKA ZA UČITELJE

7.1. UPITNIK UČITELJI

Analizirano je ukupno 715 upitnika za učitelje. Rezultati se odnose na sve ispitane učitelje, zatim na učitelje koji predaju predmetnu nastavu i učitelje koji predaju razrednu nastavu. Pitanjem „*Jeste li predavali u kulturalno različitim razredima u zadnjih 5 godina?*“ izdvajaju se učitelji koji predaju ili su predavali u višekulturalnim razredima, ali istovremeno i na učitelje predmetne nastave i učitelje razredne nastave. Analiza je pokazala da su učitelji koji nikada nisu predavali u višekulturalnim razredima, odgovarali na neka od pitanja predviđena za učitelje koji jesu predavali u višekulturalnim razredima.

Određeni rezultati vezani uz rad u višekulturalnim razredima zato mogu odstupati u određenoj mjeri od realne procjene mišljenja učitelja koji jesu predavali i koji predaju u višekulturalnim razredima. Učitelji koji nisu predavali u višekulturalnim razredima su pod utjecajem višekulturalnosti škola u kojima rade, tako da se ne mogu jasno izdvojiti.

Spol

Od ukupno 715 učitelja koji su uključeni u analizu, 114 (15,9%) je muškoga spola, 597 (83,5%) je ženskoga spola, 4 (0,6%) učitelja se nije izjasnilo kojega su spola

Spol učitelja koji predaju u predmetnoj nastavi

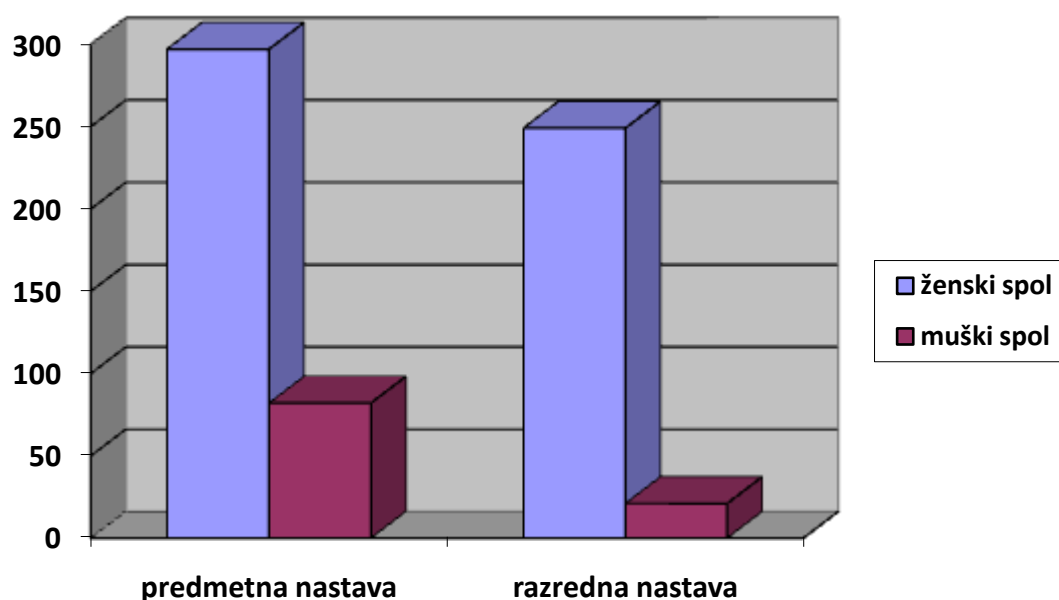
Od ukupno 382 učitelja, 82 (21,5%) je muškoga spola, 297 (77,7%) je ženskoga spola, a 3 učitelja se nije izjasnilo kojega su spola (0,8%).

Spol učitelja koji predaju u razrednoj nastavi

Od ukupno 270 učitelja, 21 (7,7%) je muškoga spola, 249 (91,9%) je ženskoga spola, a 1 učitelj se nije izjasnio kojega je spola (0,4%).

Slika 6 prikazuje odnos učitelja predmetne i razredne nastave prema spolu razredne nastave.

Slika 6 Učitelji predmetne i razredne nastave prema spolu

. Veći broj učiteljica zastupljen je i u predmetnoj i u razrednoj nastavi.

Dob učitelja

Prosječna dob svih ispitanih učitelja je 42 godine (sd=11,38; min=24; max=66). Prosječna dob učitelja predmetne nastave je 41,63 godina (sd=11,91; min=24; max=66), a prosječna dob učitelja razredne nastave je 43,15 godina (sd=9,93; min=24; max=65)

Tablica 11 prikazuje strukturu učitelja prema dvije podjele: predaju li u razrednoj/predmetnoj nastavi i jesu li predavali ili predaju višekulturalnim razredima.

Tablica 11. Učitelji predmetne i razredne nastave

	Predmetna nastava		Razredna nastava	
	N	%	N	%
Višekulturalni razredi	349	55,8	224	35,8
Ne predaju u višekulturalnim razredima	29	38,7	43	57,3
Ukupno	382	53,4	270	37,9

Radni staž ispitanih učitelja

Prosječna vrijednost radnoga staža svih ispitanih učitelja je 17,29 godina (sd=12,19; min=1; max=415) učitelja predmetne nastave je 16,36 godina (sd=13,51; min=1; max=45), a učitelja razredne nastave 19,48 godina (sd=10,74; min=1; max=45).

7. 2. TEME ISPITANE UPITNIKOM ZA UČITELJE

1. Mišljenje učitelja o uvjetima rada na nastavi
2. Stavovi učitelja prema radu u kulturno različitim razredima
3. Mišljenje učitelja o stručnom usavršavanju, savjetodavnoj podršci
4. Romski pomagač u nastavi

7.2.1. Mišljenje učitelja o uvjetima rada na nastavi

Pitanjima o materijalnim uvjetima za rad u nastavi, prostoru za rad s učenicima i broju učenika za kvalitetnu nastavu procjenjuju se mišljenja učitelja o uvjetima rada na nastavi .

Učitelji su na pitanja odgovarali zaokruživanjem broja na skali od 1 do 5, na kojoj je broj 1 označavao da se pitanje uopće ne odnosi na mišljenje učitelja, a broj 5 da se svakako odnosi na mišljenje učitelja.

Na pitanje „*Imate li dobre materijalne uvjete za rad na nastavi?*“ od ukupnoga broja ispitanih učitelja, njih 43,8% (N=313) odgovorilo da uglavnom ima. 20,7% (N=148) učitelja odgovorilo je da svakako ima, 9,7% (N=69) da uglavnom nema, a 5,6% (N=40) da uopće nema dobre materijalne uvjete za rad na nastavi. Prosječna vrijednost procjena materijalnih uvjeta učitelja predmetne nastave koji predaju u višekulturalnim razredima iznosi 3,60 (SD=1,14; min=1; max=5), a prosječna vrijednost procjena učitelja razredne nastave koji predaju u višekulturalnim razredima je 3,67 (SD=1,05; min=1; max=5). Učitelji predmetne i razredne nastave višekulturalnih razreda procjenjuju da uglavnom imaju dobre materijalne uvjete za rad na nastavi.

Prosječna vrijednost procjene o prostoru za rad s učenicima na razini svih ispitanih učitelja je 4,0 (SD=1,03; min=1; max=5). Učitelji smatraju da imaju uglavnom dovoljno prostora za rad s učenicima. Nema značajne razlike u procjeni o prostoru za rad s učenicima na razini procjene učitelja predmetne i razredne nastave.

Od ukupnoga broja učitelja 42,9% (N=307) procjenjuje da ima primjeren broj učenika za kvalitetnu nastavu, 27,3% (N=195) da svakako ima, a 4,5% (N=32) da uopće nema. Na pitanje o primjerenom broju učenika za kvalitetnu nastavu nije odgovorilo 3,8% (N=27) učitelja.

7.2.2. Stavovi učitelja prema radu u kulturno različitim razredima

Učiteljima su postavljena pitanja o prednostima rada u kulturno različitim razredima te o čestini pomaganja učenicima Romima. Pitanjem o prednosti rada u kulturno različitim razredima ponuđena su četiri moguća odgovora, s mogućnošću zaokruživanja jednoga ili više odgovora. Na pitanje o dodatnom pomaganju učenicima Romima učiteljima su ponuđena dva moguća odgovora; *da ili ne*. Pitanjem „Koliko često morate dodatno pomagati učenicima

Romima?“ ponuđena su tri odgovora; *nikada, rijetko(više puta mjesečno) i često(više puta tjedno)*.

Na skali procjene od 1 do 5 postavljena su pitanja o mišljenju posebne edukacije za rad u višekulturalnom razredu, potpori od strane stručnih službi za rad u višekulturalnom razredu i potrebi za više različitih izvora znanja za rad u višekulturalnom razredu.

Mišljenja učitelja predmetne nastave i učitelja razredne nastave koji su predavali ili predaju u višekulturalnim razredima o prednostima rada u višekulturalnim razredima prikazan je u *Tablici 12*.

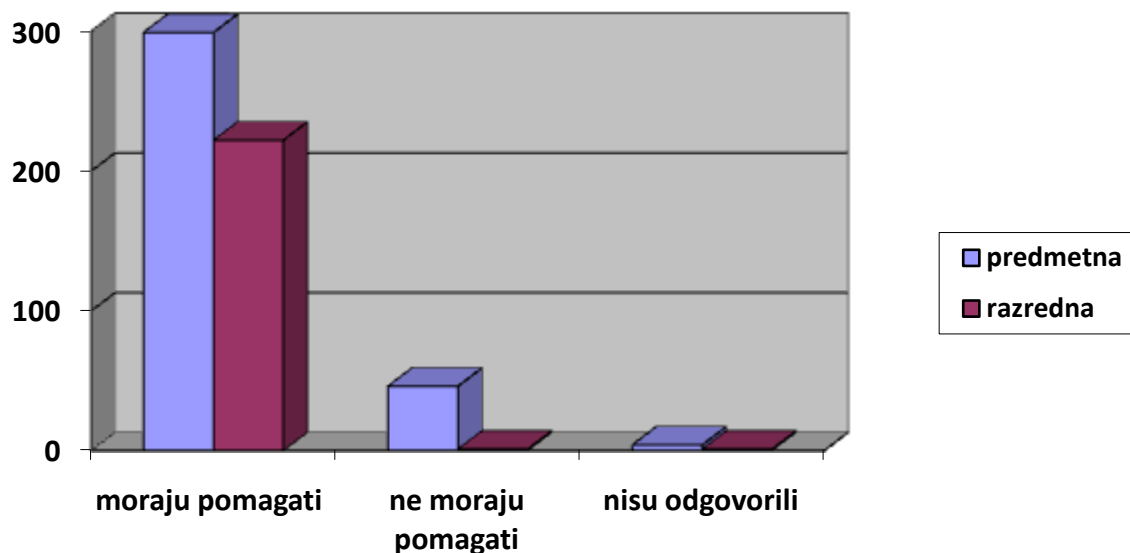
Tablica 12. Učitelji predmetne i razredne nastave o prednostima rada višekulturalnih razreda

	Učitelji predmetne nastave višekulturalni razredi		Učitelji razredne nastave višekulturalni razredi	
	N	%	N	%
Djeca se uče toleranciji	241	69,1	176	78,6
Djeca se uče društvenoj kulturi	90	25,8	68	30,4
Razumijevanje drugih kultura	195	55,9	129	57,6
Ostalo	14	4,0	6	2,7

Najveći postotak odgovora odnosi se prednosti u kojima se djeca uče toleranciji i razumijevanju drugih kultura. Nema veće razlike u odgovorima na razini svih ispitanih učitelja i na razini učitelja predmetne i razredne nastave koji nisu predavali u višekulturalnim razredima.

Analiza rezultata pitanja „*Smatrate li da morate dodatno pomagati učenicima Romima?*“ prikazan je na *Slici 7*. Prikazani su odgovori učitelja razredne i predmetne nastave koji su predavali ili predaju u višekulturalnim razredima, izraženi u postotcima.

Slika 7. Pomaganje učenicima Romima

Rezultati odgovora na pitanje „Koliko često morate dodatno pomagati učenicima Romima?“

Učitelji predmetne nastave koji su predavali ili predaju u višekulturalnim razredima u najvećem postotku, njih 68,5% (N=239) smatra da moraju često dodatno pomagati učenicima Romima, odnosno više puta tjedno. 26,4% (N=92) ih smatra da mora dodatno pomagati *rijetko*, odnosno više puta mjesečno, a 4% (N=14) učitelja smatra da ne moraju dodatno učenicima Romima.

Analiza odgovora učitelja razredne nastave koji su predavali ili predaju u višekulturalnim razredima pokazuje iste rezultate, odnosno najveći broj učitelja smatra da mora više puta tjedno dodatno pomagati učenicima Romima.

Prosječna procjena potrebe za posebnom edukacijom za rad u višekulturalnim razredima kod učitelja predmetne nastave koji su predavali ili predaju u višekulturalnim razredima je 3,35 (sd=1,24; min=1; max=5) , a razredne nastave 3,30 (sd=1,26; min=1; max=5). Prema navedenim prosječnim procjenama učitelji smatraju da im posebna edukacija nije niti potrebna ali niti nepotrebna.

Za pitanje „Je li vam potrebna potpora od strane stručnih službi za rad u višekulturalnom razredu?“ dobivene su sljedeće prosječne vrijednosti. Učitelji predmetne nastave, a radili su ili rade u višekulturalnim razredima, potrebu za potporom procjenjuju vrijednošću 3,67 (sd=1,13; min=1; max=5), a učitelji razredne nastave vrijednošću 3,93 (sd=1,14; min=1; max=5). Učitelji predmetne i razredne nastave misle da im je potpora od strane stručnih službi uglavnom potrebna.

Učitelji i razredne i predmetne nastave koji su radili ili rade u višekulturalnim razredima misle da im je uglavnom potrebno više različitih izvora znanja za rad u višekulturalnim razredima prema prosječnim vrijednostima odgovora na to pitanje.

7.2.3. Mišljenje učitelja o stručnom usavršavanju, savjetodavnoj podršci

Učiteljima su postavljena pitanja o stručnom usavršavanju u zadnje dvije godine, a koje pridonosi njihovom radu u višekulturalnom razredu te dobivanju savjetodavne podrške od strane savjetnika struke, AZOO-a, voditelja županijskoga vijeća, stručnih suradnika škole i kolega sustručnjaka.

Od svih ispitanih učitelja koji su predavali ili predaju u višekulturalnim razredima 55,1% (N=344) se izjasnilo da nisu nijednom bili na stručnom usavršavanju, 30,1% (N=215) da su bili 2-3 puta, a 12,2% (N=87) da su bili više od tri puta. 19 (2,7%) učitelja se nije izjasnilo koliko puta su bili na usavršavanju u zadnje dvije godine.

Na pitanje da li dobivaju savjetodavnu podršku u svojem radu od savjetnika struke, na razini analize svih učitelja koji su predavali ili predaju u višekulturalnom razredu njih 50,5% (N=316) je odgovorilo *nikad*, a 16,3% (N=102) *rijetko, jedanput u polugodištu*. 28,3 (N=177) učitelja nije odgovorilo na pitanje.

Za podršku u svojem radu od AZOO-a 52,3% (N=374) učitelja je odgovorilo da podršku uopće ne dobiva, 11,7% (N=73) da podršku dobiva *rijetko, jedanput u polugodištu*, a 30,7% (N=192) nije odgovorilo na pitanje.

41,2% (N=258) učitelja je odgovorilo da uopće ne dobiva podršku od voditelja županijskoga vijeća, 24,3% (N=152) podršku dobiva rijetko, 9,9% (N=62) da dobiva često, odnosno više puta u polugodištu.

66,5% (N=416) učitelja je odgovorilo da podršku od stručnih suradnika škole dobiva često, odnosno više puta u polugodištu, a 18,5% (N=116) podršku uopće ne dobiva. Slični rezultati dobiveni su i kod analize odgovora na *podršku od kolega sustručnjaka*. Najveći postotak učitelja smatra da podršku od kolega sustručnjaka dobiva često, odnosno više puta u polugodištu.

7.2.4. Romski pomagač u nastavi

Učiteljima je postavljen niz pitanja o ulozi i korisnosti romskoga pomagača. Pitanja su vezana uz zadovoljstvo učitelja sa suradnjom s romskim pomagačem, je li romski pomagač koristan u nastavi i izvan nastave, je li koristan u poboljšanju suradnje s roditeljima Romima. Učitelji su na pitanja odgovarali zaokruživanjem broja na skali od 1 do 5, na kojoj je broj 1 označavao da se pitanje uopće ne odnosi na mišljenje učitelja, a broj 5 da se svakako odnosi na mišljenje učitelja. Analiza se odnosi na prosječne procjene učitelja predmetne i razredne nastave koji rade ili su radili u višekulturalnim razredima.

Kod pitanja „*Dobivate li adekvatnu pomoć romskoga pomagača u nastavi?*“ prosječna procjena učitelja predmetne nastave koji su predavali ili predaju u višekulturalnim razredima iznosi 1,94 (sd=1,28; min=1; max=5), a kod učitelja razredne nastave 2,77 (sd=1,50; min=1, max=5). Prema procjeni mišljenja učitelji predmetne nastave smatraju da uglavnom ne dobivaju adekvatnu pomoć romskoga pomagača u nastavi. Učitelji razredne nastave smatraju da niti dobivaju, niti ne dobivaju adekvatnu pomoć romskoga pomagača.

Prosječna vrijednost mišljenja o zadovoljstvu suradnjom s romskim pomagačem kod učitelja predmetne nastave je 3,10 (sd=1,35; min=1, max=5). Navedena vrijednost govori da učitelji nisu niti zadovoljni niti nezadovoljni suradnjom sa romskim pomagačem. Kod učitelja razredne nastave vrijednost iznosi 3,49 (sd=1,18; min=1; max=5) te su oni uglavnom zadovoljni suradnjom s romskim pomagačem.

Koliko je romski pomagač koristan na nastavi, prema dobivenim vrijednostima, učitelji predmetne i razredne nastave smatraju da nije niti koristan, ali ni nekoristan. Za poboljšanje suradnje s roditeljima učitelji predmetne nastave smatraju da romski pomagač nije niti koristan, niti nekoristan, dok učitelji razredne nastave smatraju da je uglavnom koristan.

Analizom pitanja „Je li Vam suradnik pomagač koristan u pisanju domaćih zadaća?“ prosječna vrijednost kod učitelja predmetne nastave je 2,25 (sd=1,25; min=1; max=5) što pretpostavlja mišljenje o nekorisnosti romskoga pomagača u pisanju domaćih zadaća. Procjena mišljenja učitelja razredne nastave pretpostavlja da romski pomagač nije niti koristan, ali niti nekoristan u pisanju domaćih zadaća. Prema dobivenim podacima učitelji razredne nastave smatraju romskoga pomagača uglavnom korisnim u kontaktu s roditeljima Romima.

Škole u kojima je provedeno ispitivanje nemaju sve romskoga pomagača. Analizirane su prosječne ocjene *učenika Roma* koji pohađaju školu s romskim pomagačem s prosječnim ocjenama učenika Roma koji pohađaju školu bez romskoga pomagača.

Prosječna vrijednost ocjena *učenika Roma* u školama koje imaju romskoga pomagača je 2,47 (sd=0,70; min=1; max=5), a *učenika Roma* u školama koje nemaju romskoga pomagača 2,53 (SD=0,94; min=1; max=5).

8. KRATAK PREGLED ISTRAŽIVANJA

Rezultati prikazani u ovom Izvještaju vezani su za projekt *Pristupačnije i kvalitetnije obrazovanje Roma u RH* čiji je glavni nositelj Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja je u suradnji s Povjerenstvom (opisano u poglavlju 9.2.) izradio instrumente te započeo razvoj modela i metodologije za praćenje kvalitete obrazovanja romske djece u Republici Hrvatskoj. U Izvještaju su izneseni i objašnjeni svi podaci dobiveni putem obrasca za administrativno-tehničke podatke te upitnika za učenike 4. i 6. razreda osnovne škole, njihove roditelje i sve učitelje. Projekt je proveden u 24 škole na području RH, te se podatci odnose samo na ovaj uzorak. Analiza rezultata opisana je kroz Izvještaj te donosi brojčane podatke, ali i mišljenja i stavove

navedenih populacija učenika, roditelja i učitelja o školi, nastavi i obrazovanju. Također su prikupljeni podaci i analizirani rezultati koji se odnose na socio-ekonomski status učenika u odabranim školama. Svi rezultati navedeni u Izvještaju nisu tumačeni, niti su u ovom koraku rađene korelacijske analize.

Ciljevi navedeni u Projektu koji se odnose na procjenu kvalitete obrazovanja i pitanje obrazovne uključenosti/isključenosti romske djece su postignuti i prikazani u ovom Izvještaju.

Treći cilj odnosi se na razvoj sustava gdje preporučamo daljnje korake:

- Detaljne analize i povezivanje prikazanih rezultata
- Temeljem svih analiza donošenje zaključaka i prijedloga za unaprjeđenje
- Dogradnja postojećih instrumenata (obraci, upitnici)
- Nastavak projekta u školama koje su bile uključene u šk. god., 2009./2010.
- Uvođenje projekta u druge škole koje nisu do sada sudjelovale
- Razvoj mreže podrške školama u suradnji s drugim institucijama
- Analiza slučaja – detaljno praćenje i podrška odabranim školama

9. PODATCI I SUDJELOVANJE NA PROJEKTU

ŠIFRA PROJEKTA: CR005

IME PROJEKTA: Pristupačnije i kvalitetnije obrazovanje Roma u RH

IZVOĐAČ PROJEKTA: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa

ZADUŽEN ZA CILJ 3.1. *Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja*

CILJ 3. Nastaviti smanjivati obrazovnu isključenost Roma na državnoj razini

CILJ 3.1 Odlučnije poticati stvaranje uvjeta za integrirano obrazovanje romske djece u RH od strane MZOŠ

9.1. Škole u *Projektu*

Na prijedlog Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta odabrano je 26 škola. Tijekom trajanja *Projekta* dvije od njih su se ispričale i odustale od sudjelovanja. U konačnici istraživanje je provedeno u 24 osnovne škole na području osam županija Republike Hrvatske.

Popis škola koje su sudjelovale u *Projektu*:

ŠKOLA	MJESTO	ŽUPANIJA
OŠ VLADIMIRA VIDRIĆA	KUTINA	SISAČKO-MOSLAVAČKA
OŠ BRAĆA BOBETKO	SISAK	SISAČKO-MOSLAVAČKA
OŠ GALDOVO	SISAK	SISAČKO-MOSLAVAČKA
OŠ DRAGANIĆI	DRAGANIĆI	KARLOVAČKA
OŠ SVETI ĐURĐ	SVETI ĐURĐ	VARAŽDINSKA
PŠ STRMEC PODRAVSKI (OŠ PETRIJANEC)	PETRIJANEC	VARAŽDINSKA
OŠ ŠKURINJE	RIJEKA	PRIMORSKO-GORANSKA
OŠ DR. FRANJO TUĐMAN	BELI MANASTIR	OSJEČKO-BARANJSKA
OŠ DARDA	DARDA	OSJEČKO-BARANJSKA
OŠ VODNJAN	VODNJAN	ISTARSKA
OŠ KURŠANEC	ČAKOVEC	MEĐIMURSKA
OŠ DR. IVANA NOVAKA	MACINEC	MEĐIMURSKA
OŠ MURSKO SREDIŠĆE	MURSKO SREDIŠĆE	MEĐIMURSKA
OŠ DOMAŠINEC	DEKANOVEC	MEĐIMURSKA
OŠ KOTORIBA	KOTORIBA	MEĐIMURSKA
OŠ OREHOVICA	OREHOVICA	MEĐIMURSKA
OŠ PODTUREN	PODTUREN	MEĐIMURSKA
OŠ VLADIMIRA NAZORA, PRIBISLAVEC	ČAKOVEC	MEĐIMURSKA

OŠ ŽITNJAK, PEŠĆENICA	ZAGREB	GRAD ZAGREB
OŠ DORE PEJAČEVIĆ	NAŠICE	OSJEČKO-BARANJSKA
PŠ DRŽIMUREC - STRELEC (OŠ TOMAŠA GORIČANCA, MALA SUBOTICA)	DRŽIMUREC	MEĐIMURSKA
OŠ F.K.FRANKOPANA	BROD NA KUPI	PRIMORSKO-GORANSKA
OŠ I.G. KOVAČIĆ	DELNICE	PRIMORSKO-GORANSKA
OŠ F.K.FRANKOPANA, VOLOVČICA	ZAGREB	GRAD ZAGREB

9. 2. Izrada instrumenata i razvoj metodologije

Na temelju Odluke Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa od 12.11.2009.g., ravnatelj Nacionalnoga centra za vanjsko vrednovanje obrazovanje donio je odluku o imenovanju Povjerenstva za razvoj modela i metodologije za kontinuiranu i redovitu procjenu kvalitete obrazovanja romske djece u Republici Hrvatskoj.

Članice Povjerenstva:

1. dr.sc. Vedrana Vrkaš-Spajić, Filozofski fakultet u Zagrebu
2. Jagoda Novak, Centar za ljudska prava
3. Jasenka Đurić, psiholog, OŠ Domašinec
4. Miljenka Župan, pedagog, OŠ Mursko Središće
5. Aleksandra Srnc, OŠ Orehovica
6. Dragica Varat, OŠ Vladimir Vidrić, Kutina
7. dr.sc. Jasmina Muraja, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja
8. Irena Matoic, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja
9. Kristina Svalina, apsolventica sociologije

Uloga Povjerenstva opisana je sukladno smjernicama Projekta što uključuje odlučnije poticanje i stvaranje uvjeta za obrazovanje romske djece u RH, te redovito praćenje i poticanje povećanja kvalitete obrazovanja učenika romske pripadnosti.

9.3. Provedba upitnika, unos i obrada podataka

Upitnici su provedeni u školama tijekom lipnja 2010. prema uputama *Nacionalnoga centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja*. Sve pripreme i preuzimanje materijala, kao i unos i obrada podataka napravljeni su u Odjelu za promicanje kvalitete obrazovanja, *Centar*.

9.4. Analiza rezultata i priprema Izvještaja

Nakon obrade pristupilo se analizi rezultata i pisanju Izvještaja te su u sklopu Odjela za promicanje kvalitete obrazovanja sudjelovale:

- dr.sc. Jasmina Muraja
- Sandra Antulić, dipl. psiholog
- Kristina Svalina, apsolvantica sociologije